

INTERPELLATION TILL STATSRAÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2015-02-12
Besvaras senast
2015-03-05

Till närings- och innovationsminister Mikael Damberg (S)

2014/15:282 Jernhusens konkurrens med privata bolag

Utomhusreklam är marknadsföring genom till exempel affischering och annonstavlor utomhus, i offentliga miljöer, eller i och på bussar i kollektivtrafik. Privata aktörer tecknar avtal om att hyra plats på exempelvis en stads busskur och hållplatser eller på gator och torg. Reklamföretaget får därmed rätt att placera annonstavlor på dessa platser. Detta utrymme hyrs sedan ut som reklamyta till annonsörer. Den svenska marknaden för utomhusreklam fungerar väl och på marknaden finns idag ett flertal privata aktörer.

Jernhusen AB är ett helägt statligt fastighetsbolag och bildades ur SJ i januari 2001. Jernhusen äger, utvecklar och förvaltar stationer, stationsområden, underhållsdepåer samt gods- och kombiterminaler längs den svenska järnvägen. Fastighetsbolaget har i och runt sina fastigheter egna reklamytor. Dessa drivs tillsammans med privata aktörer från reklammarknaden.

Hösten 2014 inledde Trafikverket en upphandling av reklamytor på plattformar och plattformsförbindelser. I upphandlingen deltog fyra aktörer, varav det statliga fastighetsbolaget Jernhusen var en. Jernhusens anbud lämnades in i samverkan med en privat aktör från reklammarknaden. Upphandlingen avslutades den 22 januari 2015 och avtal skrevs då mellan Trafikverket och Jernhusen. Avtalet löper över 7 år dvs. fram till och med 2022-03-31.

I upphandlingen bjöd Jernhusen högre i garanterad ersättning för användning av reklamytorna än vad de privata reklamaktörerna bjöd. Samtidigt erbjöd sig Jernhusen att initialt etablera och investera i väsentligt färre reklamytor än vad övriga anbudsgivare gjorde, därtill hade fastighetsbolaget inte någon beslutad fortsatt etableringsplan för plattformarna. I avtalet med Trafikverket framgår att Jernhusen valde att erbjuda sina tjänster i princip utan vinstmarginaler eller t.o.m. med betydande förlust.

Av agerande och anbud framstår det som om Jernhusen beslutat att köpa sig ensamrätt för en delmarknad av den svenska reklammarknaden, nämligen tågstationspubliken. Tillsammans med Jernhusens egna reklamytor kan deras ställning betraktas som ett monopol. Och det finns ett flertal problem med detta.

Jernhusens deltagande i Trafikverkets upphandling rymmer frågetecken med konkurrensrättslig bäring. I statens ägarpolicy och riktlinjer för företag med

statligt ägande står det särskilt skrivet om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet. Ett statligt ägt bolag får i en verksamhet av kommersiell eller ekonomisk natur inte tillämpa ett visst förfarande om det snedvrider förutsättningarna för en effektiv konkurrens eller om det hämmar förekomsten eller utvecklingen av en sådan konkurrens. Jernhusens etablering som en aktör på marknaden för reklamator och bolagets deltagande i upphandling skulle sannolikt falla under dessa konkurrensregler.

Jernhusens samverkan med en privat aktör riskerar att vara ett agerande i strid mot statsstödsreglerna. Genom samarbetet har det statliga fastighetsbolaget Jernhusen etablerat sig som en konkurrenskraftig medieaktör med erbjudanden som vinstdrivande privata företag har svårt att konkurrera med. I avtalet med Trafikverket framgår det att Jernhusen erbjuder sina tjänster utan vinstmarginaler, men med samma risk som vilken annan aktör som helst hade behövt ta. Den privata aktören som Jernhusen samverkar med slipper dock den föreliggande risken eftersom den aktören inte är koncessionshavare. Den privata aktören har dock möjlighet att ta del av vinsten. Upplägget för samverkan riskerar att strida mot statsstödsreglerna genom samarbete med en privat aktör på särskilt förmånliga villkor.

Jernhusens och den privata aktörens gemensamma anbud är förmodligen inte heller förenligt med konkurrensrätten. Genom tjänstekoncessionen med Trafikverket har statliga Jernhusen numera monopol på reklam för hela tågtrafikpubliken. Den privata aktörens roll i samarbetet är i praktiken av tydlig underleverantörskaraktär. Vad jag förstår har Jernhusen och den privata aktören enats om att Jernhusen lämnar anbudet för dem båda, medan den privata aktören har åtagit sig att inte lämna något eget anbud. Uppgårelsen, i vilken den privata aktören åtar sig att inte lämna något eget anbud, torde inte vara förenlig med konkurrensrättsliga regler.

Att statliga Jernhusen, i samverkan med en privat aktör som underleverantör, i praktiken utgör bank och risktagare i ett för det statliga bolaget verksamhetsfrämmande avtal värt betydande belopp går att ifrågasätta. Jernhusen har övertolkat verksamhetsbeskrivningen att "utveckla, förvalta och äga fastigheter". Medborgarnas tillgångar riskeras genom en marknadsetablering på en fullt fungerande marknad, och det statliga fastighetsbolaget Jernhusen tar med liten möjlighet till vinst en betydande ekonomisk risk.

Med anledning av det som har framförts vill jag fråga näringsminister Mikael Damberg följande:

På vilket sätt tänker näringsministern säkerställa att statliga Jernhusen – och andra statliga bolag – följer den konkurrenslagstiftning som riksdagen har beslutat skall gälla?

.....

Penilla Gunther (KD)

Överlämnas enligt uppdrag

Lisa Gunnfors